

İktisadi Hoşnutsuzluk ve Yolsuzluk İlişkisi: ASEAN Ülkelerinden Kanıtlar

The Relationship of Economic Discontent and Corruption: Evidence From Asean Countries

ÖZET

Makro ölçekte etkileri olan enflasyon ve işsizlik, ekonomilerde eşitlikten sapmaların kaynağı olarak görülmektedir. Enflasyon ve işsizlik oranlarının toplamından oluşan ve Arthur Okun tarafından geliştirilen iktisadi hoşnutsuzluk endeksi, ülkelerin makroekonomik göstergeleri ve ekonomik performansı hakkında bilgiler vermektedir. Öte yandan kamu kaynaklarının özel çıkar için kullanılması anlamına gelen yolsuzluk, toplumsal adalet duygusunu zedeleyerek eşitsizliği derinleştirir. Yolsuzluk kayıt dışı bir süreci temsil ettiği için tespit edilmesi ve takibi güçlükler içermektedir. Bununla birlikte Uluslararası Şeffaflık Örgütü çeşitli kamuoyu araştırmaları ve uzman görüşleri doğrultusunda ülkeler için yolsuzluk algısını endekslemektedir. Her iki endekse konu olan sorun alanlarının birbirini belirleme ve etkileme potansiyeli bu çalışmanın temel merakını oluşturmaktadır. Çalışmada, yolsuzluk algı endeksinde üst sıralarda yer alan ASEAN topluluğuna üye ülkelerdeki iktisadi hoşnutsuzluk ve yolsuzluk arasındaki nedensellik ilişkisi incelenmiştir. 2003-2021 dönemine ait yıllık veriler Emirmahmutoğlu ve Köse (2011) panel nedensellik testi kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre ASEAN ülkelerinde iktisadi hoşnutsuzluk ve yolsuzluk arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi bulunmuştur. Ampirik bulgular, iktisadi hoşnutsuzluk ve yolsuzluğun karşılıklı olarak birbirini besleyen olgular olduğunu göstermektedir. Bu kısır döngüden çıkmak yapısal bazı düzenlemelerle mümkün olacaktır. Uygun maliye ve para politikalarının hayata geçirilmesi iktisadi hoşnutsuzluğun yolsuzluğu beslemesini engelleyecektir. Aynı şekilde yolsuzluğu engelleyecek kurumsal ve yasal düzenlemelerin hayata geçirilmesi uygulanan iktisadi politikaların daha verimli sonuçlar üretmesini sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: İktisadi Hoşnutsuzluk Endeksi, Yolsuzluk Algısı Endeksi, Panel Birim Kök, Panel Nedensellik

ABSTRACT

Inflation and unemployment, which have macro-scale effects, are seen as the source of deviations from equality in economies. The economic discontent index, which is the sum of inflation and unemployment rates and developed by Arthur Okun, provides information about the macroeconomic indicators and economic performance of countries. On the other hand, corruption, which means the use of public resources for private gain, deepens inequality by damaging the sense of social justice. Since corruption represents an informal process, detection and follow-up are difficult. In addition, Transparency International indexes the perception of corruption for countries in line with various public opinion surveys and expert opinions. The potential of the problem areas subject to both indices to determine and influence each other is the main interest of this study. In the study, the causality relationship between economic discontent and corruption in the member countries of the ASEAN community, which is at the top of the corruption perception index, was examined. Annual data for the 2003-2021 period were analyzed using the Emirmahmutoğlu and Köse (2011) panel causality test. According to the results of the analysis, a bidirectional causality relationship was found between economic discontent and corruption in ASEAN countries. Empirical findings show that economic discontent and corruption are mutually reinforcing phenomena. Getting out of this vicious circle will be possible with some structural arrangements. Implementing appropriate fiscal and monetary policies will prevent economic discontent from feeding corruption. Likewise, the implementation of institutional and legal regulations that will prevent corruption will ensure that the applied economic policies produce more efficient results.

Keywords: Economic Discontent Index, Corruption Perception Index, Panel Unit Root, Panel Causality

Levent Kaya¹
Çiğdem Çadırcı²
Hatice Aztimur³

How to Cite This Article

Kaya, L., Çadırcı, Ç. & Aztimur, H. (2023). "İktisadi Hoşnutsuzluk ve Yolsuzluk İlişkisi: ASEAN Ülkelerinden Kanıtlar", Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences, 9(62):2437-2446. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/JOSHAS.67350>

Arrival: 27 November 2022

Published: 28 March 2023

International Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

This journal is an open access, peer-reviewed international journal.

GİRİŞ

Enflasyon ve işsizlik bir ekonominin performansı hakkında bilgi aktaran önemli sorun alanlarını temsil etmektedir (Cohen vd., 2014: 2). Enflasyon, parasal sistemin işleyişinde ortaya çıkan makroekonomik bir problem gibi görünse de sonuçları itibarıyla gelir dağılımını bozucu bir etkiye sahiptir. Bir toplumda üst gelir grubuna mensup olanlar, varlıklarını gayrimenkul, hisse senedi, mücevher gibi çeşitli değer koruyucu araçlara yatırarak enflasyon karşısında korunabilirler. Ancak düşük gelirli geniş kitleler paralarını nakit tutmak zorundadırlar. Enflasyonist ortamda paranın reel değerinin düşmesi, düşük gelirli toplumsal kesimler aleyhine gelir dağılımını daha eşitsiz bir hale getirecek ve yoksulluğu arttıracaktır (Li ve Zou, 2002: 87). Ülkelerde var olan işsizlik düzeyinin yüksekliği ise iş bulmayı

¹ Dr. Öğr Üyesi, Harran Üniversitesi, İİBF, Ekonometri Bölümü, Şanlıurfa, Türkiye

² Dr. Öğr Üyesi, Harran Üniversitesi, İİBF, Maliye Bölümü, Şanlıurfa, Türkiye

³ Dr. Öğr Üyesi, Harran Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, Şanlıurfa, Türkiye

zorlaştırmaktadır. İşsizlik oranının yüksekliği bireylerin işsizlik problemi ile karşı karşıya kalmalarını sağlamasının yanı sıra ortalama ücret düzeyinin daha düşük seviyelerde oluşmasına neden olan etkileri de bulunmaktadır. Ülkelerde işsizlik oranının yüksekliğine ilaveten enflasyon oranlarının yüksekliği nominal gelirin satın alma gücünü düşüren etkilerini de gösterecektir. Bu çerçeveden bakıldığında enflasyon ve işsizliğin adaletsiz bir gelir dağılımı yaratmanın yanında toplumsal eşitsizliği de derinleştirdiğinden söz edilebilir. Bu nedenle enflasyon ve işsizlik göstergelerinin ülkelerdeki seyri halkın ekonomik mutsuzluğunun ölçülmesinde önemli bir yere sahip olmuştur.

Ülkelerin ekonomik mutsuzluğunu ölçmek ve değerlendirmek için farklı kurum ve kuruluşlar tarafından çeşitli iktisadi hoşnutsuzluk endeksleri geliştirilmiştir. Bu endekslerden 1970’li yıllarda Arthur Okun tarafından geliştirilen endeks, makroekonomik göstergeleri tek bir istatistik ile özetlemeye çalışan ilk girişim olarak kabul edilen ve sefalet endeksi olarak da bilinen iktisadi hoşnutsuzluk endeksidir. Bu endeks işsizlik ve enflasyon oranlarının ağırlıklandırılmamış toplamı olarak ifade edilmektedir (Cohen vd., 2014: 2). Ülkelerde görülen yüksek işsizlik oranlarının iktisadi hoşnutsuzluğu belirleyen faktörlerden olduğu bilinmektedir. Yüksek işsizlik oranları, hane halkı harcanabilir gelirini azaltması, kayıt dışı işleri arttırması, piyasa gelişimini olumsuz etkilemesi ve işsizlik ödeneği paylarını içeren kamu harcamalarındaki artışlar aracılığı ile gelir eşitliğini bozmaktadır (Moradi vd., 2022: 44). Okun’un geliştirdiği endekste işsizlik ve enflasyon oranları ilişkisi ele alınmış ve işsizlik oranının sabit olduğu fakat enflasyon oranının azaldığı durumlarda, iktisadi hoşnutsuzluk endeksinin de azaldığı kabul edilmiştir (Ewa, 2009: 2). Endeks, hem daha yüksek bir enflasyon oranının hem de daha yüksek bir işsizlik oranının ekonomik ve sosyal bir maliyet oluşturduğunu ve iktisadi hoşnutsuzluğu arttırdığını öne sürmektedir (Tomasz, 2011: 105). Basitliğinin yanı sıra iktisadi hoşnutsuzluğun ekonomik kaynaklarını araştıran ve hoşnutsuzluğu sadece objektif iktisadi göstergelere dayanarak açıklayan bir endeks olarak kabul edilmektedir (Özer, 2019: 5).

Arthur Okun (1970) tarafından geliştirilen endeks verilerine, 1990’lı yıllarda Barro (1999) tarafından uzun dönem faiz oranları ve büyüme oranları da eklenerek yeni bir endeks geliştirilmiştir. Barro (1999)’a göre enflasyon, işsizlik ve faiz oranlarında meydana gelen yükselişler iktisadi hoşnutsuzluğu arttıracaktır. Büyümenin azalması da iktisadi hoşnutsuzluk oranlarını arttıran etkilere sahiptir. Okun tarafından geliştirilen iktisadi hoşnutsuzluk endeksinde olduğu gibi Barro tarafından geliştirilen iktisadi hoşnutsuzluk endeksinde de değişkenlerin meydana getirdiği hoşnutsuzluk düzeyleri birbirlerine eşit olmaktadır. Başka bir ifade ile enflasyon, işsizlik ve faiz oranlarında görülen %1 oranındaki artmaların veya büyüme oranındaki %1 azalmanın iktisadi hoşnutsuzluk endeksinde % 1 oranında bir artışa yol açtığı söylenebilir (Özer, 2019: 30).

Barro tarafından geliştirilen endeks, 2011 yılında Steve Hanke tarafından tekrar yenilenmiştir. Hanke, Sefalet Endeksi adıyla literatüre kazandırılan bu endekste, işsizlik oranı, enflasyon oranı, bankaların kredi faiz oranları, kişi başına düşen reel GSYH değişme oranları incelenmiştir. Endekse göre işsizlik oranı, enflasyon oranı ve bankaların kredi faizlerinde meydana gelen artışlar ekonomide sefaletin yükselmesine neden olmaktadır. Ancak sefaletin yükselmesi kişi başına düşen reel GSYH değerindeki yüzdesel artışlarla telafi edilmektedir. Başka bir ifade ile ekonomide kişi başına düşen gelir artışı sefalet endeks değerleri üzerinde azaltan bir etki göstermektedir (Tunçay, 2022: 243).

İşsizlik ve enflasyon oranının yanı sıra toplumdaki eşitlik ve adalet duygusunu ortadan kaldıran bir diğer olgu da yolsuzluktur. Yolsuzluk, kamu kaynaklarının özel çıkarlar için kötüye kullanılması olarak tanımlanabilir. Aynı zamanda yolsuzluk, kaynakların tahsisinde daha alt gelir gruplarının aleyhine sonuçlar üretmesi ile gelir eşitsizliğini derinleştiren ve sonuç olarak yoksulluğu arttıran etkilere de sahiptir. Vergi sistemini alt gelir gruplarından üst gelir gruplarına servet transfer eden bir araç haline dönüştüren bir etkisi de vardır. Bu durum, kamu altyapısının kalitesinin düşmesine ilaveten kamu kaynaklarının özel kullanımlara yönlendirilerek standartlardan feragat edilmesine ve kamu fonlarının daha fazla rant arama faaliyeti lehine yönlendirilmesine neden olabilmektedir (Chetwynd vd., 2003: 5). Bu nedenlere dayanarak uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından yolsuzluğun hesaplanmasına yönelik bazı endekslerin ve ölçülerin hazırlandığı görülmektedir.

Bu Endeksler (Ilıman ve Tekeli, 2016: 72);

- ✓ Yolsuzluk Algısı Endeksi,
- ✓ Global Yolsuzluk Barometresi,
- ✓ Yolsuzluk Kontrolüdür.

Bu endeksler arasında en yaygın olarak kullanılan endeks Yolsuzluk Algısı Endeksi’dir. Bu endeks Uluslararası Şeffaflık Örgütü tarafından Perception Corruption Index, (CPI) adıyla 1995 yılından itibaren her yıl düzenli olarak yayımlanan bir rapordur. Endeks 2012 yılına kadar ülkelerin belirli kriterler çerçevesinde 0 ile 10 değerleri arasında puanlanarak kıyaslanmasına olanak sağlamıştır. Endekse göre ülkelerin endeks değerleri 0’a yaklaştığında yolsuzluk algısının çok yüksek olduğu, 10’a yaklaşması durumunda ise yolsuzluk algısının düşük olduğu kabul edilmektedir

(Berksoy ve Yıldırım, 2017: 8). 2012 yılında endeks puanlamaları güncellenerek, ülkeler 0 ile 100 arasında puanlar ile değerlendirilmiştir. Endeks değerinin 0 puan olması, ilgili ülkede yolsuzlukların çok yüksek olduğunu, 100 puana yaklaşması ise yolsuzlukların azaldığını ifade etmektedir (Transparency International, <http://www.transparency.org>). Ülkelerin yüksek iktisadi hoşnutsuzluk endeks değerine sahip olması ekonomik performansın düşük olduğunu ve ekonomide dengesizliklerin olduğunu göstermektedir (Özer, 2019: 182). Ekonomideki düşük performans yolsuzlukları tetikleme potansiyeline sahiptir. Bu nedenle çalışmada iktisadi hoşnutsuzluk ve yolsuzluk arasındaki ilişkinin araştırılmasına odaklanılmıştır. Bu çalışmada örneklem olarak ASEAN ülkelerinin seçilmesinin nedeni, ASEAN üyelerinin büyük bölümünün yüksek yolsuzluk oranlarına sahip olmasıdır. Çalışmada ASEAN ülkeleri için 2003-2021 dönemine ait veriler kullanılarak birim kök ve nedensellik testleri uygulanmıştır. Daha önce yapılan ampirik çalışmalarda yolsuzluk algılama endeksi ve iktisadi hoşnutsuzluk endeksi farklı kontrol değişkenleri kullanılarak analiz edilirken bu çalışmada iki endeksin doğrudan birbiri ile ilişkisi incelenerek literatüre katkı sağlanması amaçlanmıştır. Bu çerçevede giriş bölümünde iktisadi hoşnutsuzluk endeksi ve yolsuzluk algılama endeksi teorik çerçevede açıklanmaktadır. Sonraki bölümde ise yolsuzluk algılama endeksi ve hoşnutsuzluk endeksi kullanılarak yapılan ampirik çalışmalara ait literatür özetlenmiştir. Üçüncü bölümde veriler ve yöntemler hakkında bilgi verilmiş, dördüncü bölümde ise ampirik bulgular değerlendirilmiştir. Son bölümde ise çalışmadan elde edilen sonuçlara ve politika önerilerine yer verilmiştir.

LİTERATÜR İNCELEMESİ

İktisadi hoşnutsuzluk endeksi ve yolsuzluk algılama endeksi ile ilgili literatür incelendiğinde ilgili endekslerin, gerek sosyal göstergelerle gerekse de makroekonomik göstergelerle ilişkilerinin araştırıldığı birçok çalışma olduğu görülmektedir. Tablo 1’de bu değişkenlerle ilgili literatür özeti verilmektedir.

Tablo 1: Literatür İncelemesi

Yazar(lar)	Dönem	Ülke(ler)	Değişkenler	Yöntem(ler)	Ampirik Bulgular
Mauro (1995)	1980-1983	Seçili Ülkeler	Yolsuzluk Algılama Endeksi ve Ekonomik Büyüme, Yatırımlar	En Küçük Kareler Yöntemi	Yolsuzluk oranları arttıkça yatırımlar üzerinde azaltıcı etkisi olduğu ve ekonomik büyüme üzerinde olumsuz etkileri olduğunu belirtmiştir.
Mauro (1998)	1982-1995	Seçili Ülkeler	Eğitim Harcamaları, Sağlık Harcamaları, Transfer Harcamaları, Kamu Harcamaları, Yolsuzluk Algılama Endeksi ve Kişi Başına Düşen Gelir	En Küçük Kareler Yöntemi	Yolsuzluğun kamu harcama dağılımlarını değiştirici etkiye sahip olduğunu ve eğitim harcamalarını olumsuz etkilediğini belirtmiştir.
Monte ve Papagni (2001)	1963-1991	İtalya	Ekonomik Büyüme ve Yolsuzluk Algılama Endeksi	Panel Veri Analizi	Yolsuzluğun ekonomik büyüme üzerinde olumsuz bir etkisi olduğunu belirtmişlerdir.
Lee ve Suh (2007)	1967-2001	G. Kore, Japonya ve ABD	İktisadi Hoşnutsuzluk Endeksi ve Ekonomik Performans Endeksi	VAR Analizi	Düşük iktisadi hoşnutsuzluğun yüksek ekonomik performans ile ilişkili olduğunu belirtmişlerdir.
Onchari (2009)	2000-2017	Kenya	Yolsuzluk Algılama Endeksi, İşsizlik Oranı, Enflasyon Oranı ve Doğrudan Yabancı Yatırımlar	Johansen Eşbütünleşme Testi	Yolsuzluğun işsizliği artırdığını tespit etmiştir.
Çak ve Şeker (2011)	1987-2006	Türkiye	Kişi Başına Düşen Reel GSYİH, Kadınların İşgücüne Katılma Oranı ve Yerel Yönetimlerde Görev Alan Kadınların Yerel Yönetimlerde Yönetici Kadınlara Oranı, Hükümetlerde Yer Alan Kadın Bakan Sayılarının Toplam Bakan Sayılarına Oranı	En Küçük Kareler Yöntemi	Yerel yönetimlerdeki kadın politikacıların sayısı ile yolsuzluk arasında negatif ilişki bulunduğu tespit etmişlerdir.
Saha ve Su (2012)	1995-2008	Seçili Ülkeler	GDP, İşsizlik Oranı, Yetişkin Okuryazarlık Oranı, Yolsuzluk Algılama Endeksi ve Gini Endeksi	En Küçük Kareler Yöntemi	Demokrasi ve ekonomik özgürlüklerin yolsuzluğun azaltılmasında önemli bir etkiye sahip olduğunu belirtmişlerdir.
Beşkaya (2013)	1980-2010	Türkiye	Ekonomik Hoşnutsuzluk Endeksi, Demokrasi Endeksi, Yolsuzluk Endeksi, Gini Katsayısı, Ticari Açıklık, Ekonomik Büyüme ve Faiz Oranı	Engle-Granger Eşbütünleşme Testi	Yolsuzluk dışındaki bütün değişkenlerin ekonomik hoşnutsuzlukla pozitif bir ilişkiye sahip olduğunu belirlemiştir.
Erkal vd. (2014)	1995-2012	OECD ve AB Ülkeleri	Yolsuzluk Algılama Endeksi ve Kişi Başına Düşen GSYİH	Panel ARDL Testi	Yolsuzluk ile ekonomik büyüme arasında uzun dönemli bir ilişki tespit etmişlerdir.

Kayalıdere ve Mastar (2014)	2006-2012	Seçili Ülkeler	Ekonomik Özgürlük Endeksi, Açık Bütçe Endeksi (ABE) ve Yolsuzluk Algılama Endeksi	Regresyon Analizi	Ekonomik özgürlük ve saydamlık düzeyi yükseldikçe yolsuzluk düzeyinin azaldığını belirtmişlerdir.
Konu ve Ata (2016)	2014	Türkiye ve AB Ülkeleri	Yolsuzluk Algılama Endeksi, Ekonomik Özgürlük Endeksi, Enflasyon Oranı, Kişi Başına Düşen Milli Gelir ve Ekonomik Büyüme Oranı	Regresyon Analizi	Ekonomik özgürlüklerin yolsuzluk algılama endeksi üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkiye sahip olduğunu belirtmişlerdir.
Özcan (2016)	2003-2013	Türkiye ve AB Ülkeleri	Yoksulluk, Okun ve Barro İktisadi Hoşnutsuzluk Endeksi	Panel Eşbütünleşme Testi	Okun hoşnutsuzluk endeksine göre iktisadi hoşnutsuzluktaki artışın yoksulluğu artırdığını, Barro hoşnutsuzluk endeksine göre ise yoksulluk ile iktisadi hoşnutsuzluk arasında ilişki olmadığını belirtmişlerdir.
Demir ve Kurt (2017)	2014	Seçili Ülkeler	Cepten Sağlık Harcama Payı ve Yolsuzluk Algılama Endeksi	Anova Testi	Yolsuzluğun düşük olduğu ülkelerde cepten sağlık harcamaları düşük iken yolsuzluğun yüksek olduğu ülkelere yüksek olduğu bulgusuna ulaşmışlardır.
Özdemir ve Salihoğlu (2019)	2018	Seçili Ülkeler	İktisadi Hoşnutsuzluk Endeksi, Yaşam Memnuniyeti Endeksi, Ekonomik Özgürlük Endeksi, Politik ve Ekonomik İstikrar	En Küçük Kareler Yöntemi	Hoşnutsuzluk endeksi, ekonomik özgürlük ve politik istikrar ile insani gelişmişlik arasında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğunu belirtmişlerdir.
Sharma ve Mitra (2019)	1996-2015	Seçili Ülkeler	Yolsuzluk Algılama Endeksi ve Ekonomik Büyüme	Genelleştirilmiş Momentler Yöntemi (GMM)	Yolsuzluk oranında görülen artışın ekonomik büyümeyi negatif etkilediğini belirtmişlerdir.
Erdoğan (2020)	1995-2018	Türkiye	Kişi Başı Reel Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla, Yolsuzluk Algılama Endeksi, Yatırımlar, Tüketim Enflasyon Oranı ve Ticari Açıklık Oranı	ARDL Sınır Testi	Kişi başı hane halkı, ticari açıklık, tüketim harcamaları ve kişi başı yatırımların iktisadi büyümeyi pozitif etkilediğini, enflasyon, yolsuzluk ve iktisadi büyüme arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığını tespit etmiştir.
Ülgen ve Özer (2020)	2000-2018	Türkiye	İktisadi Hoşnutsuzluk Endeksi, Cari Açık	Fourier Shin Eşbütünleşme Testi	Cari açık ile iktisadi hoşnutsuzluk arasında uzun dönemli bir ilişki tespit etmişlerdir.
Efeoğlu (2021)	2002-2018	Türkiye ve Avrasya Ülkeleri	İktisadi Hoşnutsuzluk Endeksi ve Küresel Terörizm Endeksi	Bootstrap Panel Eşbütünleşme Testi Dumitrescu-Hurlin Nedensellik Testi	İktisadi hoşnutsuzluk ile terör olayları endeksi arasında eşbütünleşme ilişkisi olduğunu, terörizmden iktisadi hoşnutsuzluk endeksine doğru tek yönlü nedensellik olduğunu tespit etmiştir.
Farooq vd. (2021)	1980-2018	Pakistan	Suç Oranları, İktisadi Hoşnutsuzluk Endeksi, Yolsuzluk Algılama Endeksi, Yoksulluk, Nüfus Artış Hızı,	ARDL Sınır Testi	Yoksulluk ve sefaletin suç oranlarını artırdığını belirtmişlerdir.
Göksu ve Mere (2022)	1992-2020	Türkiye	Sigorta Yoğunluğu, Kişi Başına Düşen Sigorta Primi, İktisadi Hoşnutsuzluk Endeksi ve Reel GSYİH'da Yıllık Artışlar	ARDL Sınır Testi Granger Nedensellik Testi	İktisadi hoşnutsuzluk endeksinden sigortacılık sektörüne doğru, ekonomik büyümeden hem iktisadi hoşnutsuzluk endeksine hem de sigortacılık sektörüne doğru doğru tek yönlü nedensellik olduğunu tespit etmişlerdir.
Çoban ve Benli (2022)	2007-2020	Türkiye ve BRICS Ülkeleri	Dış Ticaret Dengesi, Döviz Kuru ve Barro Sefalet Endeksi	Granger Nedensellik Testi	Barro sefalet endeksi ve döviz kuru arasında çift yönlü, dış ticaret dengesinden Barro sefalet endeksine doğru tek yönlü nedensellik tespit etmişlerdir.

Literatürde iktisadi hoşnutsuzluk ve yolsuzluk arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmaların az sayıda olduğu görülmektedir. Genellikle yolsuzluk ve iktisadi hoşnutsuzluk üzerine yapılan çalışmaların, iktisadi büyüme, gelir dağılımı, istihdam gibi makroekonomik göstergelerle ilişkisinin ele alındığı görülmektedir. Bu nedenle çalışmada yolsuzluk ve iktisadi hoşnutsuzluk ilişkisinin güncel ekonometrik teknikler kullanılarak araştırılması ile politika yapılmasının ve öneride bulunulmasının literatüre önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

VERİ SETİ VE EKONOMETRİK YÖNTEMLER

Veri Seti

Çalışmada ekonomik, sosyal, kültürel, teknik, eğitim gibi farklı alanlarda iş birliği amacıyla 1967 yılında kurulan Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliğine (ASEAN) üye ülkeler (Bruney, Endonezya, Malezya, Tayland, Laos, Filipinler, Kamboçya, Singapur, Vietnam ve Myanmar) için SEFALET (iktisadi hoşnutsuzluk Endeksi) ve YOLSUZLUK (Yolsuzluk Algılama Endeksi) arasındaki ilişki incelenmiştir. Yolsuzluk verilerine ulaşamadığı için Bruney, Laos ve Kamboçya analize dâhil edilmemiştir. Değişkenlere ait tanımlamalar Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Değişkenlere Ait Tanımlayıcı Bilgiler

Değişkenler	Kısaltma	Dönem	Veri Kaynağı
İktisadi Hoşnutsuzluk Endeksi	SEFALET	2003- 2021	Worldbank
Yolsuzluk Algılama Endeksi	YOLSUZLUK	2003- 2021	Transparency International

Literatürde sefalet endeksi olarak da bilinen iktisadi hoşnutsuzluk endeksinin hesaplanmasında farklı yöntemler kullanılmaktadır. Okun (1970), Barro (1999) ve Hanke (2009) tarafından hesaplanan iktisadi hoşnutsuzluk endeksleri en çok bilinenleridir. Bu çalışmada diğer endeks hesaplamalarının temelini oluşturan Okun (1970) hesaplama yöntemi kullanılmıştır.

$$\text{İktisadi Hoşnutsuzluk Endeksi} = | \text{Enflasyon Oranı} | + \text{İşsizlik Oranı}$$

Fiyatlar genel düzeyinin düşme eğilimi gösterdiği deflasyon dönemlerinin, en az enflasyon dönemleri kadar sıkıntı yaratan bir etkiye sahip olduğu ve aynı ölçüde hoşnutsuzluk yarattığı kabul edildiğinden dolayı enflasyon oranı mutlak değer içinde ifade edilmektedir (Lovell and Tien, 2000: 2).

Ekonometrik Yöntemler

Çalışmada kullanılan ekonometrik yöntemler aşağıda başlıklar halinde açıklanmıştır.

Panel Fourier KPSS Birim Kök Testi

Nazlıoğlu ve Karul (2017) heterojenliği ve yatay kesit bağımlılığını dikkate alan bir panel durağanlık testi geliştirmişlerdir. Test prosedürü, Becker vd. (2006) ile literatüre giren Fourier KPSS durağanlık testi’nin bir kombinasyonudur. Yapısal kırılmaların fourier yaklaşımı ile modellendiği ve yatay kesit bağımlılığının ortak faktör yapısı ile hesaplandığı testte, birimlerin istatistik dağılımı sadece fourier frekansına bağlıdır ve panel istatistiği standart normal dağılıma sahiptir. Panel durağanlık testi’nin küçük örnek özellikleri Monte Carlo simülasyonları ile araştırılmıştır. Kademeli yapısal kırılmaları da dikkate alan testin, zaman boyutu (T) ve kesit boyutu (N) veya her ikisi arttıkça gücünün de arttığını belirtmişlerdir. Test için veri üretme süreci aşağıdaki şekilde gösterilir;

$$y_{it} = \alpha_i(t) + r_{it} + \lambda_i F_t + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

$$r_{it} = r_{it-1} + u_{it} \quad (2)$$

(1) numaralı denklemde, $r_{i0} = 0$ olmak üzere r_{it} , rassal yürüyüş sürecini ifade etmektedir. ε_{it} ve (2) numaralı denklemdeki u_{it} karşılıklı olarak bağımsızdır. F_t , gözlemlenemeyen ortak faktörü, λ_i ise ağırlıkları temsil etmektedir. Sabit terimler, yapıları bilinmeyen herhangi bir yapısal değişim içeriyorsa, tek bir frekans bileşeniyle fourier açılımı aşağıdaki şekilde tanımlanır:

$$a_i(t) = a_i + \gamma_{1i} \sin\left(\frac{2\pi kt}{T}\right) + \gamma_{2i} \cos\left(\frac{2\pi kt}{T}\right) \quad (3)$$

(3) numaralı denklemde γ_{1i} , yapısal değişimlerin genişliğini, γ_{2i} ise yer değiştirmesini ölçer. Ayrıca sabit terimdeki değişimleri yakalamak için γ_{1i} ve γ_{2i} ’nin sıfır olmayan değerlerinden faydalanır.

$$a_i(t) = a_i + b_i t + \gamma_{1i} \sin\left(\frac{2\pi kt}{T}\right) + \gamma_{2i} \cos\left(\frac{2\pi kt}{T}\right) \quad (4)$$

(4) numaralı denklem, sabit terimde, sabit terim ve trendde meydana gelen sayısı ve formu bilinmeyen yapısal kırılmaları tespit etmek için kullanılan fourier yaklaşımını göstermektedir. Böylece eğimdeki ve sabit terimdeki herhangi bir değişim γ_{1i} ve γ_{2i} ’nin sıfır olmayan değerleriyle yakalanabilmektedir. Serinin durağan olduğunu iddia

eden sıfır hipotezi, serinin birim köklü olduğunu iddia eden alternatif hipoteze karşı test edilir. Becker vd. (2006) tarafından geliştirilen Fourier KPSS testi'ne dayanan birim istatistiği aşağıdaki şekilde tanımlanır;

$$\eta_i(k) = \frac{1}{T^2} \frac{\sum_{t=1}^T \tilde{S}_{it}(k)^2}{\tilde{\sigma}_{\varepsilon i}^2} \quad (5)$$

(5) numaralı denklemde $\tilde{S}_{it}(k) = \sum_{j=1}^t \tilde{\varepsilon}_{ij}$, (1) numaralı denklemin en küçük kareler yöntemi ile tahmininden elde edilen artıkların kısmi toplamıdır. $\tilde{\sigma}_{\varepsilon i}^2$, ε_{it} 'nin uzun dönem varyansının bir tahminidir ve aşağıdaki şekilde ifade edilir;

$$\varepsilon_{\varepsilon i}^2 = \lim_{T \rightarrow \infty} T^{-1} E(S_{it}^2) \quad (6)$$

Panele ait istatistik, birimlere ait istatistiklerin ortalaması ile elde edilir. Fourier panel istatistiği $FP(k)$ aşağıdaki şekilde elde edilir;

$$FP(k) = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N \eta_i(k) \quad (7)$$

Nazlıoğlu ve Karul (2017), (7) numaralı denklemde $\eta_i(k)$ 'nin $T \rightarrow \infty$ olmak üzere asimptotik dağılımının diğer parametrelerden bağımsız olarak sadece k 'ya bağlı olduğunu ve Becker vd. (2006) modeli arasındaki tek farkın ortak faktör olduğunu belirtmişlerdir. (8) numaralı denklem ile $T \rightarrow \infty$ ve $N \rightarrow \infty$ iken $FP(k)$ 'nin ortalama ($\xi(k)$) ve varyans ($\zeta(k)$) ile standart normal dağılıma yakınsadığını göstermişlerdir.

$$FZ(k) = \frac{\sqrt{N}(FP(k) - \xi(k))}{\zeta(k)} \sim N(0,1) \quad (8)$$

Birimlere ait istatistiğin asimptotik dağılımı sadece k frekansına bağlı olduğundan dolayı Becker vd. (2006) çalışmalarındaki kritik değerlerin kullanılabileceğini belirtmişlerdir.

Panel Nedensellik Testi

İktisadi hoşnutsuzluk ile yolsuzluk arasındaki nedensellik ilişkisi, Emirmahmutoğlu ve Köse (2011) testi ile incelenmiştir. Testin uygulanabilmesi için değişkenlerde yatay kesit bağımlılığının bulunması ve eğim katsayılarının heterojen bir dağılıma sahip olması gerekmektedir. Toda-Yamamoto (1995) tarafından literatüre kazandırılan nedensellik testinin panel verilerine uyarlanmış halidir. Emirmahmutoğlu ve Köse (2011) testinin en önemli avantajı; değişkenlerin aynı dereceden bütünsel olmasının gerekmemesi ve eşbütünsel ilişki varlığının şart koşulmamasıdır.

Heterojen panellerde $VAR(k_i + d \max_i)$ modeli aşağıdaki gibi tahmin edilir.

$$z_{i,t} = \mu_i + A_{i1}z_{i,t-1} + \dots + A_{ik}z_{i,t-k_i} + \sum_{l=k_i+1}^{k_i+d \max_i} A_{il}z_{i,t-l} + u_{i,t} \quad (9)$$

Nedensellik ilişkisinin araştırılması için gerekli Fisher test istatistiği aşağıdaki şekilde elde edilir.

$$\lambda = -2 \sum_{i=1}^N \ln(p_i) \quad (10)$$

(10) numaralı denklemde p_i , Wald istatistiğine ait p olasılık değerleridir. Test istatistiği ki-kare dağılımına sahiptir. Test için iki değişkenli VAR $k_i + d \max_i$ modeli aşağıdaki şekilde ifade edilir.

$$x_{i,t} = \mu_i^x + \sum_{j=1}^{k_i+d \max_i} A_{11,ij}x_{i,t-j} + \sum_{j=1}^{k_i+d \max_i} A_{12,ij}y_{i,t-j} + u_{i,t}^x \quad (11)$$

$$y_{i,t} = \mu_i^y + \sum_{j=1}^{k_i+d \max_i} A_{21,ij} x_{i,t-j} + \sum_{j=1}^{k_i+d \max_i} A_{22,ij} y_{i,t-j} + u_{i,t}^y \quad (12)$$

(11) ve (12) numaralı denklemde k , her bir birim için gecikme uzunluğunu, $d \max_i$ ise maksimum bütünleşme düzeyini göstermektedir. Temel hipotez, değişkenler arasında nedensellik ilişkisinin olmadığını ifade etmektedir.

AMPİRİK BULGULAR

Çalışmada SEFALET ile yolsuzluk arasındaki ilişkiyi incelemek için kullanılan ekonometrik yöntemlerden elde edilen bulgular tablolar halinde verilmiştir. Öncelikle değişkenlere homojenlik ve yatay kesit bağımlılığı ön testleri uygulanmıştır.

Tablo 3: Homojenlik Testi

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	$\tilde{\Delta}$	$\tilde{\Delta}_{adj}$	p-değeri
SEFALET	YOLSUZLUK	4.210	4.566	0.000
YOLSUZLUK	SEFALET	5.123	5.557	0.000

Tablo 3'te SEFALET ve YOLSUZLUK değişkenleri ile kurulan eşbütünleşme modellerinden elde edilen eğim katsayılarının homojenliği araştırılmıştır. Pesaran-Yamagata (2008) homojenlik testinden elde edilen sonuçlara göre eğim katsayılarının homojen olduğunu iddia eden sıfır hipotezi reddedilmektedir. Her bir modelde değişkenlere ait eğim katsayılarının ülkeden ülkeye farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Tablo 4: Yatay Kesit Bağımlılık Testi

Model	Yöntemler	Sabitli Model		Sabitli ve Trendli Model	
		Test İstatistiği	p-değeri	Test İstatistiği	p-değeri
SEFALET- YOLSUZLUK	Breusch-Pagan LM	118.45	0.000	81.19	0.000
	LM _{adj}	15.04	0.000	9.29	0.000
YOLSUZLUK- SEFALET	Breusch-Pagan LM	46.65	0.001	46.78	0.001
	LM _{adj}	3.96	0.000	3.98	0.000

Tablo 4'te birimler arasındaki korelasyonu inceleyen Breusch- Pagan (1980) LM testi ve Peseran vd. (2008) LM_{adj} testlerine ait sonuçlara yer verilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre SEFALET ve YOLSUZLUK serileri için yatay kesit bağımlılığının olmadığını iddia eden H_0 hipotezi reddedilmiştir. Bir birimde meydana gelen şoktan diğer panel birimleri de etkilenmektedir. Elde edilen sonuçlara göre çalışmada heterojenliği ve yatay kesit bağımlılığını dikkate alan yöntemler kullanılmıştır.

Tablo 5: Birim Kök Testi

	SEFALET					
	Sabitli Model			Sabitli ve Trendli Model		
	f=1	f=2	f=3	f=1	f=2	f=3
Endonezya	0.1764**	0.2495	0.2535	0.0579**	0.0560	0.0551
Malezya	0.1590*	0.3135	0.2625	0.0406	0.0422	0.0473
Tayland	0.0518	0.0504	0.0715	0.0519*	0.0502	0.0746
Filipinler	0.0414	0.0881	0.0687	0.0340	0.0494	0.0609
Singapur	0.0563	0.1702	0.1063	0.0510*	0.1594**	0.1068
Vietnam	0.1441*	0.1936	0.1651	0.0411	0.1952**	0.1485**
Myanmar	0.0893	0.1258	0.1334	0.0380	0.1093*	0.1368*
Panel Test İstatistiği	1.8087	0.5813	-0.0638	3.1299	2.8850	1.9229
p-değeri	0.0352	0.2805	0.5254	0.0009	0.0020	0.0272
	YOLSUZLUK					
	Sabitli Model			Sabitli ve Trendli Model		
	f=1	f=2	f=3	f=1	f=2	f=3
Endonezya	0.2130**	0.1574	0.1832	0.0587**	0.1527**	0.1495**
Malezya	0.1299	0.1447	0.1941	0.0361	0.0609	0.1024
Tayland	0.1333	0.1069	0.1080	0.0650**	0.1248*	0.1084
Filipinler	0.0848	0.1604	0.1114	0.0561**	0.1466**	0.1167*
Singapur	0.0492	0.1504	0.1418	0.0372	0.1335**	0.1305*
Vietnam	0.1775**	0.0808	0.1624	0.0553**	0.1222*	0.1419*
Myanmar	0.0626	0.1615	0.1620	0.0516*	0.1434**	0.1490**
Panel Test İstatistiği	2.7355	-0.0711	-0.0590	4.4520	5.0542	4.3911
p-değeri	0.0031	0.5283	0.5235	0.0000	0.0000	0.0000

Not: f = frekans değeri. (***), (**), (*) sırasıyla % 1, %5, %10 anlamlılık düzeylerini göstermektedir.

Kritik değerler, Becker vd. (2006) makalesinden alınmıştır.

Tablo 5'te ASEAN ülkelerine ait Nazlıoğlu ve Karul (2017) Panel Fourier KPSS birim kök testi sonuçları verilmiştir. SEFALET serisi, sabitli modelde frekans sayısı 1 için Endonezya, Malezya ve Vietnam birim köklü çıkmıştır. Frekans sayısı 2 ve 3 için bütün ülkeler durağan çıkmıştır. Sabitli ve trendli modelde frekans sayısı 1 için Endonezya, Tayland ve Singapur, Frekans sayısı 2 için Singapur, Vietnam ve Myanmar, frekans sayısı 3 için aynı şekilde Vietnam ve Myanmar birim köklü çıkmıştır.

YOLSUZLUK serisi, sabitli modelde frekans sayısı 1 için Endonezya ve Vietnam, Frekans sayısı 2 ve 3 için bütün ülkeler durağan çıkmıştır. Sabitli ve trendli modelde farklı frekans değerleri için Malezya dışındaki bütün ülkeler birim köklü çıkmıştır. Panelin genelinde her iki seri için farklı frekans değerlerinde durağanlık sınamasından farklı sonuçlar elde edilmiştir.

Tablo 6: Panel Nedensellik Testi

	Test İstatistiği	p-değeri
SEFALET → YOLSUZLUK	43.769	0.000
YOLSUZLUK → SEFALET	49.757	0.000

Tablo 6'da farklı bütünleşme derecelerine sahip serilerde de kullanılan Emirmahmutoğlu ve Köse (2011) nedensellik testi'ne ait sonuçlar verilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, ASEAN ülkelerinde SEFALET ve YOLSUZLUK arasında çift yönlü nedensellik bulunmuştur.

Tablo 7: Ülkeler İçin Nedensellik Testi

Ülkeler	Gecikme Uzunluğu	SEFALET → YOLSUZLUK		YOLSUZLUK → SEFALET	
		Test İstatistiği	p-değeri	Test İstatistiği	p-değeri
Endonezya	4	0.747	0.945	28.657***	0.000
Malezya	1	1.893	0.169	1.513	0.219
Tayland	1	0.894	0.344	2.906*	0.088
Filipinler	4	15.116***	0.004	5.914	0.206
Singapur	4	14.237***	0.007	12.346**	0.015
Vietnam	2	1.517	0.468	6.401**	0.041
Myanmar	4	20.412***	0.000	2.159	0.707

Not: *, ** ve *** sırasıyla %10, %5 ve %1 için anlamlılık düzeyini göstermektedir.

Tablo 7'de ASEAN ülkelerinin her biri için SEFALET ve YOLSUZLUK arasındaki nedensellik ilişkisi incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre Filipinler, Singapur ve Myanmar için SEFALET'ten YOLSUZLUĞA doğru, Endonezya, Tayland, Singapur ve Vietnam için YOLSUZLUK'tan SEFALET'e doğru nedensellik bulunmuştur. Ülke özelinde sadece Singapur için çift yönlü nedensellik tespit edilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yolsuzluk özellikle gelişmekte olan ülkelerde kalkınmayı engelleyen en ciddi sorunların başında gelmektedir. Yolsuzlukla ilgili veri toplamanın güçlüğü bu konuda yapılacak çalışmaları da zorlaştırmaktadır. Bu zorluğun aşılmasında Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün ülke sıralamasından yararlanılmıştır. Çalışmada, 2003-2021 dönemine ait veriler ile ASEAN ülkelerinde (Endonezya, Malezya, Tayland, Filipinler, Singapur, Vietnam ve Myanmar) iktisadi hoşnutsuzluk ve yolsuzluk arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmada öncelikle, değişkenlere homojenlik ve yatay kesit bağımlılığı ön testleri uygulanmıştır. Değişkenlere ait modellerde, eğitim katsayılarının heterojen bir dağılım gösterdiği ve yatay kesit bağımlılığı tespit edilmiştir. Bu nedenle çalışmada, heterojenliği ve yatay kesit bağımlılığını dikkate alan yöntemler kullanılmıştır. Nazlıoğlu ve Karul (2017) Panel Fourier KPSS birim kök testi'nden, farklı frekans değerlerinde hem birim kökün varlığına hem de durağanlığına işaret eden sonuçlar bulunmuştur. Bu nedenle çalışmada, farklı bütünleşme derecelerine sahip değişkenler arasındaki ilişkinin incelenmesine olanak sağlayan Emirmahmutoğlu ve Köse (2011) nedensellik testi kullanılmıştır. Ampirik bulgulara göre, ASEAN ülkelerinde İktisadi hoşnutsuzluk ve yolsuzluk arasında çift yönlü nedensellik bulunmuştur. Ülkeler bazında elde edilen nedensellik sonuçlarına göre Filipinler, Singapur ve Myanmar için iktisadi hoşnutsuzluktan yolsuzluğa doğru, Endonezya, Tayland, Singapur ve Vietnam için yolsuzluktan iktisadi hoşnutsuzluğa doğru nedensellik bulunmuştur. Sadece Singapur için çift yönlü nedensellik tespit edilmiştir.

Çalışmada ele alınan ASEAN ülkeleri için iktisadi hoşnutsuzluk ile yolsuzluk arasında panel düzeyinde çift yönlü nedensellik bulunması, hem uygulanan iktisadi politikaların hem de kurumsal ve yasal düzenlemelerin yeniden gözden geçirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Ülkeler düzeyinde çarpıcı örneklerden birisi Myanmar'dır. Myanmar'da, diğer ASEAN ülkelerine göre daha yüksek seyreden enflasyon oranı, iktisadi hoşnutsuzluğun yüksek düzeylerde yolsuzluğu tetiklediğini teyit etmektedir. Bu durum, ülkede uygun para politikalarını kullanarak enflasyonun daha da düşürülmesi gerektiğini göstermektedir. Bununla birlikte, yolsuzluğu engelleyecek kurumsal düzenlemelere ihtiyaç olduğu da görülmektedir. Endonezya, Tayland ve Vietnam, Uluslararası Şeffaflık Örgütü

verilerine göre yolsuzluğun yüksek düzeyde gerçekleştiği ülkelerdir. Bu ülkelerdeki yüksek yolsuzluk, uygulanan politikaların etkinsiz olmasına yol açmaktadır. Uygun maliye ve para politikalarının hayata geçirilmesi, iktisadi hoşnutsuzluğun yolsuzluğu beslemesini engelleyecektir. Aynı şekilde yolsuzluğu engelleyecek kurumsal ve yasal düzenlemelerin hayata geçirilmesi, uygulanan iktisadi politikaların daha verimli sonuçlar üretmesini olanaklı kılacaktır.

KAYNAKÇA

- Barro, R. J. (1999). Reagan vs. Clinton: Who's the economic champ?. Business Week, Economic Viewpoint. <https://www.bloomberg.com/news/articles/1999-02-21/reagan-vs-dot-clinton-whos-the-economic-champ>
- Becker, R., Enders, W. & Lee, J. (2006). A stationary test in the presence of an unknown number of smooth breaks. Journal of Time Series Analysis. 27(3), 381-409.
- Berksoy, T. & Yıldırım, N.E. (2017). Yolsuzluk kavramına genel bir bakış: problemler ve çözüm önerileri. Journal of Awareness, 2(1), 1-18.
- Beşkaya, A. (2013). Political economy of economic discomfort: A time series analysis of Turkey, 1980-2010. Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 9(1), 1-14.
- Breusch, T. & Pagan, A. R. (1980). The lagrange multiplier test and its applications to model specification tests in econometrics. Review of Economic Studies, 47, 239-253.
- Chetwynd, E., Chetwynd, F. & Spector, B. (2003). Corruption and poverty: a review of recent literature, Management Systems International, 1-22.
- Cohen, I. K., Ferretti, F. & McIntosh, B. (2014). Decomposing the misery index: A dynamic approach. Cogent Economics and Finance, 2(1), 1-7.
- Çak, M. & Şeker, M. (2011). Cinsiyet ve yolsuzluk ilişkisi. İstanbul İktisat Dergisi, 58 (1), 79-98.
- Çoban, B. & Benli, H. E. (2022). Ekonomik performans endeksleri ve uluslararası ticaret arasındaki ilişki: karşılaştırmalı bir analiz. Econharran Harran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6(2), 1-16.
- Demir, H. & Kurt, M. E. (2017). Yolsuzluk ve katastrofik sağlık harcamaları. Dicle Üniversitesi İİBF Dergisi, 7(14), 363-384.
- Efeoğlu, R. (2021). İktisadi hoşnutsuzluk endeksi ve terörizm arasındaki ilişki: Türkiye ve Avrasya ülkeleri örneği. Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, 13(24), 492-502.
- Emirmahmutoglu, F. & Köse, N. (2011). Testing for granger causality in heterogeneous mixed panels. Economic Modelling, 28, 870-876.
- Erdoğan, S. (2020). İktisadi büyüme ve yolsuzluk ilişkisi: Türkiye için ampirik bir inceleme. Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi, 6(2), 211-223.
- Erkal, G., Akıncı, M. & Yılmaz, Ö. (2014). Yolsuzluk ve iktisadi büyüme ilişkisi: OECD ve AB ülkeleri üzerine panel sınır testi analiz. Sayıştay Dergisi, Sayı: 92, 143-162.
- Farooq, F., Afzal, F., Asghar, N. & Safdar, N. (2021). How do corruption, misery index and total factor productivity matter towards crime mitigation in Pakistan? New evidence from ARDL approach. Pakistan. Journal of Social Sciences (PJSS), 41(1), 209-219.
- Göksu, S. & Mere, M. (2022). İktisadi hoşnutsuzluk endeksi ve ekonomik büyüme sigortacılık sektörü üzerinde etkili mi?. Uluslararası Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırma Dergisi, 9(82), 680-689.
- Hanke, S. (2009). The misery index: A reality check for The US and Jamaica, Jamaica Observer.
- Ilıman, T. & Tekeli, R. (2016). Dünya'da ve Türkiye'de yolsuzluk algısı. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3(2), 62-84.
- Kayalıdere, G. ve Mastar Ö. P. (2014). Bütçe saydamlığı ve ekonomik özgürlüğün yolsuzluk üzerindeki etkisi. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 28(2), 219-234.
- Konu, A. & Ata, Y. A. (2016). Yolsuzluk ve ekonomik özgürlük ilişkisi: AB ülkeleri üzerine yatay kesit analizi. Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 9(1), 195-207.

- Lechman E. (2009). Okun's and Barro's Misery Index as an alternative poverty assesment tool. Recent estimations for European Countries. Faculty of Menagement and Economics, Gdansk University of Technology, MPRA Paper, No: 37493.
- Lee, S., Cheong, K. & Hwan S. S. (2007). International comparison of economic performance index: The case of the USA, Japan and Korea. *The American Economist*, 51(1), 63-74.
- Li, H. & Zou, H. F. (2002). Inflation, growth, and income distribution: A. cross-country study. *Annals of Economics and Finance*, 3, 85-101.
- Lovell, M. C. & Tien, P. L. (2000). Economic discomfort and consumer sentiment. *Eastern Economic Journal*, 26(1), 1-8.
- Mauro, P. (1995). Corruption and growth. *Quarterly Journal Of Economics*, 110(3), 681-712.
- Mauro, P. (1998). Corruption and composition of government expenditure. *Journal Of Public Economics*, 69(2).
- Monte, A. D. & Papagni, E. (2001). Public expenditure, corruption, and economic growth: The case of Italy. *European Journal of Political Economy*, 17(1).
- Moradi, F., Jafari, M. & Fatahi, S. (2022). The impact of misery index and corruption control on income inequality (with the quantile approach). *Applied Economics Studies Iran (AESI)*, 10(40), 44-51.
- Nazlıoglu, S. & Karul, C. (2017). A panel stationarity test with gradual structural shifts: Re-investigate the international commodity price shocks. *Economic Modelling*, 61, 181-192.
- Okun, A. M. (1970). *The Political economy of prosperity*. W. W. Norton & Company, New York.
- Onchari, D. G. (2019). The relationship between corruption and unemployment rates in Kenya. *Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(17), 309-318.
- Özcan, S. E. (2016). Yoksulluk göstergesi olarak hoşnutsuzluk endeksi, Türkiye için bir deneme. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 48, 294-313.
- Özdemir, A. & Salihoğlu, M. (2019). Ekonomik ve politik faktörlerin insani gelişmişlik üzerindeki etkileri. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 5(3), 21-36.
- Özer, M. O. (2019). Gelişmekte olan ülkelerde iktisadi hoşnutsuzluk endeksi ile cari açık arasındaki ilişki. (Yayınlanmış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Pesaran, M. H. & Yamagata, T. (2008). Testing slope homogeneity in large panel. *Journal Of Econometrics*. 142, 50-93.
- Pesaran, M. H., Ullah, A. ve Yamagata, T. (2008). A bias-adjusted LM test of error cross section independence. *The Econometrics Journal*, 11(1), 105-127.
- Saha, S. & Su, J. J. (2012). Investigating the interaction effect of democracy and economic freedom on corruption: A cross-country quantile regression analysis. *Economic Analysis & Policy*, 42(3), 389-396.
- Sharma, C. & Mitra, A. (2019). Corruption and economic growth: some new empirical evidence from a global sample. *Journal of International Development*, 31(8), 691-719.
- Toda, H. Y. & Yamamoto, T. (1995). Statistical inference in vector autoregressions with possibly integrated processes. *Journal of Econometrics*, 66(1-2), 225-250.
- Tomasz, G. (2011). The Okun misery index in the European Union countries from 2000 to 2009. *Comparative Economic Research, Central and Eastern Europe*, 14(4), 97-115.
- Transparency International. (2022). Corruption perceptions index. <https://www.transparency.org/>
- Tunçay, C. M. (2021). hoşnutsuzluk endeksi ve takipteki kredi oranları ilişkisi: Türkiye ekonomisi üzerine ampirik bir analiz. *Politik Ekonomik Kuram*, 5(2), 241-251.
- Ülgen, G. & Özer, M. O. (2020). İktisadi hoşnutsuzluk endeksi ile cari açık arasındaki ilişkinin ampirik analizi: Türkiye örneği. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 15(1), 83-112.
- Worldbank (2022). World-development-indicators. <https://data.worldbank.org/>